

Organisering av praksisstudier i Helse Sør-Øst

Bakgrunn og hensikt

Utdanning av helsepersonell er en av spesialisthelsetjenestens fire lovpålagte oppgaver (spesialisthelsetjenesteloven §3-8). Utdanning er hjemlet i Helseforetakslovens § 1 og 2.

Praksisstudiene skal gi studentene erfaring med utøvelsen av faget. Her skal teoretisk kunnskap tas i bruk, gode holdninger og etiske vurderinger skapes og observasjons- og vurderingsevnen opparbeides. Dette er krevende læring. Veiledning (se definisjon) av studenter er ikke det samme som opplæring av nyansatte. Krav til kompetanse hos veiledere og gjennomføring av praksisperioder er annerledes enn ved opplæring av nyansatte.

Denne administrative retningslinjen gir en anbefaling om hvordan praksisstudiene bør organiseres og gjennomføres i Helse Sør-Øst, slik at man sikrer høy faglig kvalitet og bidrar til at studenten oppnår planlagte læringsutbytter. Vedlegg om veiledningsmodeller er kunnskapsbasert, og danner grunnlaget for anbefaling av veiledningsmodell(er).

Omfang

Retningslinjen omfatter alle praksissteder som tar imot studenter med en vesentlig del av sin praksis i spesialisthelsetjenesten. Retningslinjen er i utgangspunktet utarbeidet i forhold til samarbeidet mellom universitet- og høyskole, men andre utdanninger kan med fordel benytte samme organisering.

Ansvar og Roller

Organisering av praksisstudiene har stor betydning for at studentene skal oppnå sine læringsutbytter i praksis. Rollebeskrivelser med klart definert ansvar og arbeidsoppgaver (se vedlegg) er grunnleggende for en forutsigbar gjennomføring av praksisstudier av høy kvalitet. Følgende ansvar ligge på de ulike nivåene/rollene som beskrevet under:

Helseforetaket

Nivå 1/Helseforetaket

Har det strategisk overordnede ansvaret for samarbeidet med utdanningsinstitusjonene slik at kravene i styringssystem innfris. Dette innebærer å inngå skriftlig avtaler med utdanningsinstitusjonene som beskriver hva samarbeidet skal omfatte, samt rolle og ansvarsfordeling mellom utdanningsinstitusjonene og helseforetakets ansatte når studentene gjennomfører praksisstudier.

Nivå 2/ Divisjons- og/eller klinikkdirektør-/ leder

Har det overordnede ansvaret for gjennomføring av praksisstudier i egen klinikk. Dette innebærer å legge føringer for at det er tilgjengelig areal, avsatt tid til veiledning av studenter, at læringsmiljøene er gode og med det sikrer at kravene som ligger i forskriftene oppfylles. Klinikkleder må sørge for at nødvendig ressurser til utdanning kommer med i budsjettprosesser.

Nivå 3/Avdelingsleder-/ sjef

Har det overordnede ansvaret for at praksisstudier i egen avdeling er i tråd med gjeldende styringssystemer. Dette inkluderer å beslutte hvordan studentvirksomheten skal organiseres, som behovet for en koordinerende hovedveileder i avdelingen, hovedveiledere på neste nivå, osv.

Nivå 4 og videre

Avdelings-, seksjons- og/eller enhetsleder på praksisstedet har ansvar for de studentene som blir fordelt i henhold til samarbeidsavtale, og beslutter hvilken veiledningsmodell som skal brukes.

Leder skal rekruttere/utpeke hovedveileder, og definere hvor mye tid som skal avsettes for å ivareta de oppgaver som er lagt til rollen. Leder er ansvarlig for å legge til rette for at hovedveileder, praksisveileder og andre medarbeidere ivaretar studentene på en god måte.

Leder skal sørge for at praksisveiledning blir synliggjort i den enkelte enhet, og at det tilrettelegges for avsatt tid til veiledning. Praksisveiledning anbefales å ha egen kode og oppgave i GAT for å synliggjøre at studentoppfølging er en særskilt oppgave.

Leder har ansvar for at det utarbeides plan for kompetanseheving i veiledning og at det holdes oversikt over veiledningskompetanse i sin enhet. Leder skal legge til rette for kompetanseheving for hoved- og praksisveilederne og gi mulighet til formell veiledningsutdanning. Leder sikrer at veilederne får tildelt kompetanseplaner for veiledning i *Kompetanseportalen*.

Koordinerende hovedveileder/Klinisk veileder

En koordinerende hovedveileder har et overordnet og gjerne delegert ansvar for organisering og gjennomføring av praksisstudier ved en klinikk eller avdeling. Størrelse på klinikk er avgjørende for om man velger å etablere rollen. Vedkommende vil være en ressurs for leder og vil være ansvarlig for hovedveilederne ved underordnede enheter. Eksempler på aktuelle arbeidsoppgaver er beskrevet i vedlegg for rollebeskrivelser.

En koordinerende hovedveileder skal ha hovedregel ha minimum masterkompetanse og formell veiledningskompetanse.

Hovedveileder

Hovedveileder har avsatt tid til kvalitetssikring og gjennomføring av praksisstudier. Hovedveileder vil ha overordnet ansvar for praksis på praksisstedet, og fungere som en ressursperson for både studentene, praksisveilederne, praksislærere og ledelsen.

Hovedveileder skal ha minimum 10 studiepoeng i veiledning og fortrinnsvis ha masterkompetanse. Dersom hovedveileder ikke har formell veiledningskompetanse ved tildeling av funksjonen, er leder ansvarlig for å legge en plan for hvordan hovedveileder kan tilegne seg denne kompetansen. Anbefalt masterkompetanse kan oppnås innenfor relevante helsefag, helsevitenskap eller pedagogikk. Tildelt kompetanseplan i Kompetanseportalen skal gjennomføres.

Praksisveiledere

Praksisveiledere har det daglige ansvaret for veiledning og oppfølging av studenten. Praksisveileder bør være ansatt i minst 75 prosent stilling, og fortrinnsvis 100 prosent klinisk stilling.

Praksisveileder bør være egnet, motivert, ha god rolleforståelse, være faglig trygg, ha interesse for veiledning og et ønske om å bygge veiledningskompetanse. Praksisveileder bør som hovedregel ha formell veiledningskompetanse ([Forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger](#) § 3). Som alternativ til formell utdanning (studiepoeng), kan veiledningskompetanse oppnås igjennom andre interne kompetansehevende tiltak som interne kurs, e-læring, o.l. Som minimum skal tildelt kompetanseplan i Kompetanseportalen være gjennomført.

Kompetanseenheten

Ansvaret for koordinering av de ulike praksisløpene ligger hos kompetanseenheten. Leder i denne enheten har ansvar for den overordnede dialogen med utdanningsinstitusjonen og for kommunikasjonen ut mot avdelingene/enhetene i helseforetaket. Enheten har, fra helseforetakenes side, ansvar for å inngå samarbeidsavtale med utdanningsinstitusjonene, samt gjøre disse kjent i egen organisasjon.

Praksiskoordinator (Koordinator i figuren)

Stillingen er plassert i kompetanseenheten i helseforetaket, og er hovedansvarlig for praksiskoordineringen, samt være et bindeledd mellom utdanningsinstitusjonene og helseforetaket når det gjelder fordeling og koordinering av praksisplasser.

Utdanningsinstitusjonene

Har det strategisk overordnede ansvaret for samarbeidet med spesialisthelsetjenesten slik at kravene i styringssystemet innfris. Dette innebærer å inngå skriftlig avtaler med spesialisthelsetjenesten som beskriver hva samarbeidet skal omfatte, samt rolle og ansvarsfordeling mellom utdanningsinstitusjonene og helseforetakets ansatte når studentene gjennomfører praksisstudier

Instituttleder/studieleder/studieprogramleder i utdanningsinstitusjonen

Instituttleder er øverste faglige og administrative leder for instituttet. Instituttledelsen har et felles ansvar for å utvikle studieprogrammene instituttet har ansvar for.

Praksiskoordinator i utdanningsinstitusjonen

Funksjonen kan ha ulike benevnelser som praksiskoordinator/studiekonsulent/praksisrådgiver og har ansvar for å ivareta de administrative rammene rundt praksisstudiene.

Emneansvarlig studieleder

Ansatt ved utdanningsinstitusjonen som har ansvaret for praksisemnet, oppfølging av praksislærerne og studentene ved behov. Medansvar for fordeling av studenter i praksis.

Praksislærer

Praksislærer er det enkelte praksissteds kontaktperson fra undervisningsinstitusjonen, og har det formelle veiledning- og vurderingsansvaret. Hvilken funksjon praksislæreren har kan variere mellom utdanningsinstitusjonene.

Student

Student følger det praksisløp og sted som er satt opp av foretaket og utdanningsinstitusjonen.

Organisering av praksisstudiene

Hvordan praksisveiledningen organiseres må tilpasses driften og antallet studenter. Praksisstedet skal legge en struktur for organisering av praksisløpet og det skal etableres en tidsplan for forberedelse, gjennomføring og evaluering av praksis. Vedlagte flytskjema anbefales brukt.

Praksisstedene skal benytte kunnskapsbaserte veiledningsmodeller. Vedlagte kunnskapsgrunnlag med oversikt over kunnskapsbaserte veiledningsmodeller anbefales brukt. For å møte fremtidens behov for praksisplasser, ivareta og sikre læringsutbytte og god veiledning anbefaler Helse Sør-Øst RHF at man primært bruker to-spanns modellen.

På avdelinger/seksjoner/enheter som har ansvar for flere studenter av gangen, anbefales det å utpeke en eller flere hovedveiledere som har et overordnet ansvar, i en stillingsprosent tilpasset studentomfanget. Organiseringen av stillingen som hovedveileder kan gjøres på ulike måter. Ved større klinikker kan det være hensiktsmessig å etablere rollen som koordinerende hovedveileder. En koordinerende hovedveileder kan gjerne ha en kombinert stilling med samarbeidende utdanningsinstitusjon.

Det skal legges til rette for et godt læringsmiljø ved praksisstedene. Dette innebærer blant annet at studentene inkluderes i arbeidsfellesskapet. Det skal tilstrebes at studentene får tilgang til nødvendig utstyr og en arbeidsplass til de studentgruppene som har behov for det.

Uavhengig av veiledningsmodell, skal det legges til rette for at læringsutbyttebeskrivelsene for praksisperioden kan nås. Dette innebærer å synliggjøre læringsaktiviteter (vedlegg), avklare forventninger og avsette tid til refleksjon og vurderingssamtaler. Studentene har selv et ansvar for egen læring og progresjon, men det må tilrettelegges slik at studentene får muligheten til å delta på aktuelle læringsaktiviteter gjennom praksisperioden.

Definisjoner

Veiledning

Veiledning er en utviklingsorientert samtale der formålet er å bidra til refleksjon og ettertanke og gi hjelp til å gjøre kvalifiserte valg som vil kunne føre til endring og forbedring. Det karakteristiske ved samtalen er at den gjennomføres i en atmosfære av gjensidig tillit og er preget av støtte og utfordring (Mathisen & Høigaard, 2021).

Formell veiledningskompetanse

Studiepoenggivende utdanning, det vil si veilederutdanning hvor det er avlagt bestått eksamen.

Hovedveileder

Ansatt med overordnet ansvar for kvalitetssikring, koordinering og gjennomføring av praksis på praksisstedet.

Praksisveileder

Ansatt som har det daglige ansvaret for veiledningen av studenten i praksis.

Praksislærer

Ansatt ved utdanningsinstitusjon som har det overordnede ansvaret for oppfølging av studentene i praksis.

Veiledningsmodeller

Kunnskapsbaserte veiledningsmodeller anbefalt brukt ved gjennomføring av praksisstudier. Det er vanlig å inndelegge de ulike veiledningsmodellene i tre; en-til-en, to-spenn og studenttett post (se vedlegg).

Kombinerte stillinger

Kombinasjonsstillinger er stillinger som utvikles i et samarbeid mellom praksisfelt og universitetet/ høyskole (se vedlegg). Det kan enten være stillinger som er opprettet ved universitetet/ høyskole, eller stillinger opprettet i praksisfeltet. Begge parter skal være med i utformingen av stillingenes innhold og omfang (USN Profesjon, 2018).

Kombinerte stillinger bidrar til god kvalitet i praksisstudiene. De styrker praksisnær undervisning og samarbeidet mellom lærestedet og praksisstedet, og gir bedre oppfølging av studenter i praksisstudier. Ansatte i kombinerte stillinger er en viktig ressurs for praksissted og praksisveiledere, og bidrar til at nye praksis- og veiledningsmodeller utvikles og tas i bruk. ([NOU 2023: 4](#) Tid for handling)

Praksisstudier

Veiledet praksis som gjennomføres i helseforetakene. Praksisstudiene er inndelt i praksisperioder som gjerne beskrives som emner, eller deler av emner, med egne læringsutbyttebeskrivelser og

læringsaktiviteter, samt en vurderingsordning som er egnet til å vurdere om læringsutbyttene er oppnådd.

Praksissted

Den aktuelle enhet hvor studenten gjennomfører sin praksisperiode.

Kompetanseportalen og kompetanseplaner

Et digitalt verktøy som samler all dokumentasjon knyttet til kompetanse på et sted. Gir leder og medarbeider oversikt over planlagt, pågående og fullført læring. Kompetanseplaner er strukturerte planer med ulike læringskrav som gjelder for den stillingen vedkommende er ansatt i.

Styringssystem

RETHOS – Retningslinjer for helse- og sosialfagutdanninger. Styringssystemet består av en felles forskrift til rammeplan for alle 20 helse- og sosialfagutdanninger, samt profesjonsspesifikke retningslinjer.

Læringsmiljø

De forholdene som virker inn på studentenes muligheter til å tilegne seg kunnskap, og som er av betydning for studentenes fysiske og psykososiale helse. I et helhetlig læringsmiljø inngår fysiske, digitale, organisatoriske, pedagogiske og psykososiale forhold som en del av et helhetlig læringsmiljø, jmf. Universitets- og høyskoleloven § 4-3 andre ledd.

Læringsutbytte

Det en person vet, kan og er i stand til å gjøre som resultat av læringsprosessen. Det uttrykkes i form av kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse, og nivået på læringsutbyttet er avhengig av kompleksiteten hos disse, jmf. Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring.

Læringsaktiviteter

Ulike verktøy og tiltak som brukes for å fremme læring.

Samarbeidsavtale

Helseforetakene (HF) og utdanningsinstitusjonene (UH) skal, i henhold til [forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger](#), inngå formelle samarbeidsavtaler om praksisstudier.

Det bør også opprettes underordnede avtaler knyttet til de enkelte fagområder – eksempelvis avtaler knyttet til lokalt samarbeidsorgan, fagråd og lignende.

Referanser

- [Spesialisthelsetjenesteloven](#) §§ 3-5, 3-8. Lovdata.
- [Helseforetaksloven](#). Lovdata.
- [Forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger](#) § 3. Lovdata
- Grongstad, M., Birkelund Olsen, K., Hanssen, T.A. 2020. [Kombinerte stillingers betydning for sykepleiere som veileder studenter i praksisstudier](#). Sykepleien Forskning.
- [Kvalitet i praksisstudiene i helse- og sosialfaglig høyere utdanning: Praksisprosjektet](#). Universitets- og høyskolerådet, 2016
- Veiledningsmetodikk. Mathisen & Høigaard, 2021, s. 12

- Beskrivelse og retningslinjer for Hospiteringsordninger og Kombinasjonsstillinger mellom Universitetet i Sørøst-Norge og det helse- og sosialfaglige yrkesfeltet
- [NOU 2023: 4](#) Tid for handling

Vedlegg

1. Rollebeskrivelser
2. Veiledningsmodeller
3. Kombinerte stillinger
4. Flytskjema praksisstudier
5. Metoderapport med vedlegg